

OBOROŽEVALNA VOJNA

1. HLADNA VOJNA

Hladna vojna označuje neprestano politično in občasno tudi lokalno vojaško napetost po drugi svetovni vojni v obdobju izrazite bipolarnosti. Za to obdobje se je uveljavil tudi izraz o času »ne vojne ne miru«, ko sta se veliki sili ZDA in Sovjetska zveza spustili v oboroževalno tekmo in izpopolnjevali vojaško tehniki, si grozili in obtoževali druga drugo, vendar se izogibali večjim oboroženim konfliktom. Med zavezniki antihiotlerske koalicije že med vojno ni bilo popolnega zaupanja, po vojni pa so nesoglasja prerasla v konflikte. Ko so si aprila 1945 ob Labi segli v roke ameriški in sovjetski vojaki, je svet verjel, da se bo začelo obdobje miru in sprave. Ta dogodek so šteli za izhodišče bodoče politike sodelovanja in dogovarjanja, toda videz je varal. Koalicija je bila sprta. Medtem ko so ZDA zagovarjale svet liberalne svetovnogospodarske ureditve, v kateri bi ji, kot močnejši gospodarski sili, pripadlo tudi politično vodstvo, je Sovjetska zveza zagovarjala načelo mednarodne zagotovitve miru z uvedbo HEGEMONIJE. Podlaga za ameriško zamisel so bila načela Atlantske listine, a model enega sveta je Sovjetska zveza zavrnila. Sovjetska zveza se je takoj ob koncu druge svetovne vojne pripravljala, da bo na podlagi sporazuma, sklenjenega na Teheranski konferenci, uveljavljala svoj vpliv v vzhodni Evropi. Na svoji zahodni meji je želela ustanoviti prijateljske satelitske države. Tu pa je bila Stalinova politika do Poljske ena spornih zadev, ki so se pojavila s preходом iz sodelovanja v KONFRONTACIJO. Ustoličenje prosovjetskega lublinskega komiteja in izključitev meščanske poljske begunske vlade, je že pomenila preobrat v hladno vojno. Nerešeno Nemško vprašanje je postalo preizkusni kamen za spopade bivših zaveznikov. Na mejnih področjih, kjer so se križali interesi velesil, je začelo prihajati do sporov, ki so ponekod pripeljali do lokalnih vojn, do globalnega spopada pa na srečo zaradi strahu pred splošnim uničenjem ni prišlo. Vzpostavilo se je vojaško ravnotežje, ki pa ga je vseskozi spremljala oboroževalna vojna. Politika bipolarnosti je pripeljala v oboroževalno tekmo, ki je terjala ogromna sredstva. Finančno je breme oboroževalne tekme mnogo težje prenašalo sovjetsko gospodarstvo, kjer je ceno zanjo (nizek standard) plačano prebivalstvo. Hladno vojno lahko označimo kot obdobje, ko ni bilo ne vojne ne miru. V tem obdobju je prihajalo do političnih in vojaških nesoglasij, številnih sporov, lokalnih vojn, itd., med velesilama ter njunima blokoma. To je bilo dolgo obdobje napetosti, z vmesnimi obdobji popuščanj in pogajanj med ZDA in SZ ter njunimi zavezniki.- Trajala je do leta 1989/90. Vendar so mnenja o začetku in koncu hladne vojne različna. Nekateri zgodovinarji postavljajo njen začetek z razdelitvijo Nemčije, nekateri trdijo, da se je začela s Trumanovo doktrino leta 1947 ali celo leta 1950 s korejsko vojno, končala pa sredi petdesetih let, ko so uspešno rešili najpomembnejše probleme: nastanek

nemških držav, ureditev tržaškega vprašanje, podpis avtrijske državne pogodbe, začasno pomiritev v Koreji, Vietnamu, nekateri menijo, da je bila hladna vojna končana z začetkom neposrednega dialoga med SV in ZDA leta 1958 ali pa z začetkom jedrskega razoroževanja itd.

2. OBOROŽEVALNA TEKMA MED VZHODOM IN ZAHODOM

Kmalu po vojni se je pokazalo, da je obstajalo med velesilama vojaško ravnotežje. ZDA so sicer imele atomsko orožje, SZ pa ne, vendar je imela SZ premoč v konvencionalnem orožju, zato je bila v morebitni evropski vojni močnejša. Po spoznanju, da so v avgustu 1949 v SZ opravili poizkus z atomsko bombo, je postala vprašljiva ameriška zasnova obrambe, ki je doslej temeljila na monopolu pri jedrskem orožju. Ker so bili v ZDA prepričani, da bodo ohranili ta monopol vsaj do leta 1953, niso krepili konvencionalne oborožitve.

Naslednje vprašanje je bilo, kdo bo izdelal močnejšo bombo. Prvi poskus z vodikovo bombo so izvedle ZDA leta 1952 na atolu Enivetok (Marschallovi otoki), s tem so ZDA dosegle ponovno minimalno prednost pred SZ, ki so jo izgubile leta 1949, ko so v SZ izvedli prvi poizkus z atomsko bombo. Že leto kasneje je nova vodikova bomba sprostila moč eksplozije petih do sedmih megaton trotila. V avgustu leta 1953 je poizkus z vodikovo bombo izvedla tudi SZ. Tako je prišlo v oboroževalni tekmi do atomskega pata.

Spomladi 1954 so imeli Američani že prve vodljive vodikove bombe, toda vodikovo bombo so že imeli tudi Rusi. Kmalu je dobila vodikovo bombo Anglija, leta 1967 pa je prvo vodikovo bombo preizkusila še Kitajska. Potem so razvijali nevtronsko bombo, ki bi uničila samo življenja, ne da bi prizadela materialne dobrine,...

V naslednjih letih sta obe državi neprestano izpopolnjevali različna orožja za množičnega uničevanja z željo, da bi spremenili razmerje moči. Vsak nov vojaški izum ene strani je takoj prisilil drugo stran, da je izdelala podobno orožje, bodisi ofenzivno bodisi obrambno. Razvoj ameriških jedrskih podmornic z raketno oborožitvijo je prisilil SZ, da je razvila podobne podmornice, razvoj sovjetskih raket je dobil ustrezen ameriški odgovor itd. Oboroževalna tekma se je stopnjevala od klasičnega orožja, vodikove bombe, do različnih vrst jedrske oborožitve in medcelinskih raket, z »vojno zvezd« je segla celo v vesolje. Zda pa so leta 1952 prišle tudi do jedrske granate, ki jo je bilo mogoče izstreliti iz topa.

Protioklepni raketni izstrelki so kmalu povsem nadomestili prejšnje protitankovske topove. Pomen je zaradi raket izgubilo daljnostrelno težko topništvo. Oba bloka sta razvila medcelinske balistične rakete, ki jih je bilo mogoče izstreljevati s kopnega, morja ali podmornic. Leta 1958 so imeli Američani najprej raketo REDSTONE z jedrsko konico, ki je dosegla 430 km oddaljene cilje. Kmalu je nova raketa THOR dosegla že 1900 km in nato raketa atlas 8000 km. Sovjetska zveza je prvi medcelinski balistični

izstrelek preizkusila leta 1958. Rakete zemlja-zemlja, zemlja-zrak in morje-morje ali morje-kopno so postale povsem običajen del oborožitve sodobnih armad. Vseh orožij, ki so nastala v desetletjih po drugi svetovni vojni, gotovo niti ne poznamo, saj je marsikatero še kot največja skrivnost varovano za pravo, veliko novo vojno. Gotovo je najmanj znanega, kako daleč je prišlo z razvojem orožij za vojskovanje v vesolju.

Nenehno se je izpopolnjevalo tudi preprostejše orožje. Klasično pehoto in motorizirano pehoto je nadomestila mehanizirana pehota, ki se prevaža v oklepnih transporterjih. Strelja lahko tudi iz transporterja, toda oklepnik naj jo predvsem pripelje mesta boja. Vlogo mornariške pehote so v glavnem prevzeli padalci. Ti se pripeljejo do cilja z letali, izskočijo in na zemlji takoj začnejo boj. Zračnodesantne enote se lahko do mesta napada pripeljejo tudi s transportnimi letali in helikopterji ali z jadralnimi letali.

Običajen vojak je dobil učinkovita orožja za boj z oklepniki in celo letali. Z različnimi kumulativnimi izstrelki in izstrelki drugačnih konstrukcij lahko uničuje tudi tanke z najdebelejšim oklepom. Z rame lahko izstrelji raketo, ki uniči letalo na višinah do enega ali dveh kilometrov. Dobil je tudi ročni bombomet, s katerim lahko izstrelke, ki imajo moč ročne bombe, meče po nekaj sto metrov daleč. Bombomet ima lahko celo na puški ali kot posebno orožje.

Letala so dosegla razvoj vse do tako imenovanega »nevidnega« letala, ki je zaradi posebnih izpopolnitev nevidno za radarje. Razvila so se tudi orožja na morju. Novost so bili raketni čolni, dejansko nekdanji torpedni čolni, ki so dobili rakete morje-morje. Ta razmeroma majhna in zelo hitra plovila so se pokazala kot zelo učinkovita proti križarkam in podobnim močnim ladjam.

Vojaško ravnotežje je tako postalo ena od glavnih značilnosti hladne vojne. Vojaško-tehnični razvoj je zelo spremenil tudi delovanje velesil. Obe sta se ob občutljivih mednarodnih dogajanjih posebej odločali na podlagi ocene o razmerju moči in realnosti jedrskega in drugega zastraševanja, s tem pa tudi glede na možnosti za uspeh.

V letu 1957 so SZ izstrelili v vesolje Sputnik, prvi umetni satelit. Naslednje leto so tudi Američani izstrelili svoj satelit. Tudi v vesolju se je začelo medsebojno tekmovanje. Že leta 1961 so z izstrelitvijo Jurija Gagarina Sovjeti potrdili svojo začetno prednost v raketni tehnologiji. Sledil je polet ruske avtomatske postaje Luna 1 na Luno, leta 1969 pa so poslali Američani na Luno svojo posadko. Neil Armstrong je (20.7) postal prvi človek, ki je stopil na lunina tla.

V osemdesetih letih je skušal ameriški predsednik Ronald Regan z »vojno zvezd« oboroževanje v vesolju pospešiti, toda zaradi razpada SZT in vzhodnega bloke ter nasprotovanja doma (velikanski stroški) teh načrtov ni uresničil.

Oboroževalna tekma je bila povezana z velikanskimi stroški. Cena sodobnega vojaškega letala je približno enaka ceni izgradnje in opreme manjše bolnišnice, cena današnjega tanka pa se lahko primerja s ceno manjše šole.

V nasprotju s pričakovanji, da bodo vsa ta prizadevanja nudila obema blokoma več varnosti in možnosti svobodnejšega delovanja, ki bi naj ga nudila pozicija večje moči, se je kmalu pokazalo, da kopičenje različnih vrst

orožja ni tisto, kar sta si na začetku obe strani želeli. Oboroževalna tekma je namreč neposredno vplivala na notranje življenje v državah članicah posameznih blokov, tudi v ZDA in SZ, ter s tem na številna vprašanja, povezana s širšim nacionalnim interesom.

Zaradi doseženega splošnega ravnotežja so postale ocene kolikokrat lahko posamezna stran uniči drugo, popolnoma brez pomena. Tudi podoba Zemlje po jedrski vojni, obdana z oblaki prahu, pepela in dima, mrzla in slabo obljudena, ki so jo prikazali znanstveniki, je vplivala na vojaške načrte ob povračilnem udarcu. Kakšno bi bilo to povračilo, če pa bi prineslo splošno uničenje??? Zato so razvili nove teorije o morebitni omejeni uporabi jedrskega orožja, politiki pa so raje govorili o jedrskem orožju, kot o orožju, ki bi naj prineslo mir v svetu.

Seveda je tekmovanje v oboroževanju obe državi tudi ekonomsko izčrpalo, še zlasti SZ, ki je imela šibkejšo gospodarstvo. Finančno breme oboroževanja je z zelo nizkim standardom plačevalo prebivalstvo v SZ. Kljub temu SZ v 80 letih tega tempa ni več zmogla.

Ob vseh teh spoznanjih in spremembah je začela napetost povzročena s hladno vojno nekoliko popuščati. Veleli sta spoznati, da sta sicer vzpostavili ravnotežje, temelječe na strahu, da pa je postal dialog neizbežen. Veleli sta tudi spoznati, da s konflikti več izgubljata kot dobivata.

Po kubanski krizi, ko je prišlo skoraj do vojne, se je oglasilo javno mnenje v ZDA in v svetu, ki je nasprotovalo vojni kot sredstvo za reševanje medsebojnih problemov. Veliki stroški, nevarnost svetovnega spopada, zlasti pa nasprotovanje domače javnosti so prisilile ZDA k politiki popuščanja.

KORENINE HLADNE VOJNE

Definicije o hladni vojni se v različnih enciklopedijah razlikujejo bolj v odtenkih, kot v barvi. Nalašč sem izbral definicijo, ki se je uveljavila v SFRJ, ker je bila ta takoj po drugi svetovni vojni, tako kot druge Evropske države najbližje "bojišču hladne vojne" in je petdeset let igrala prav na to karto.

"Hladna vojna je oblika neoboroženega spopada med dvema blokoma. Po drugi svetovni vojni sta bila to zahodni (Združene Države Amerike) in vzhodni (Sovjetska Zveza). V obdobju, ki ni ne obdobje miru, ne spopadov sta obe velesili vršili pritisk ena na drugo tako kot na vse ostale države sveta s propagandno-ideološkimi, ekonomskimi, kulturnimi in znanstveno

tehničnimi sredstvi."¹ V takšni ali drugačni obliki jo poznamo že iz prejšnjih stoletij, neslutene razsežnosti pa je dobila v drugi polovici dvajsetega stoletja.

Tako kot obstajajo različne definicije o hladni vojni, tako različni avtorji oziroma zgodovinske šole časovno različno ocenjujejo njen začetek. Vsekakor je vzroke za njen začetek potrebno iskati pred drugo in prvo svetovno vojno.

"Oba imperija sta si pravzaprav v nekaterih pogledih bila podobna. V devetnajstem stoletju sta širila svoje meje; ZDA na zahod, Rusija na vzhod. Za to obdobje je bilo tudi značilno, da sta imeli dobre medsebojne stike. Kot primer J. L. Gaddis navaja, da so imele ZDA v devetnajstem stoletju več sporov z Veliko Britanijo, kot z Rusijo. Vzrok temu je predvsem večja prostorska oddaljenost, kulturna raznolikost,... Obe državi sta pravzaprav delovali in živeli druga mimo druge."²

"Prve resnejše stike na diplomatskem področju je zaznati šele v obdobju prve svetovne vojne, ko sta kljub različnim datumom vstopa in izstopa iz te le imeli skupni cilj - premagati sile osi. Do razdora med državama je prišlo, ko je v Rusiji prišlo do zamenjave političnega sistema in oblasti z oktobrsko revolucijo leta 1917. Revolucionarji so takrat predstavili svetu sistem, ki bo zamenjal, nadgradil in v končni fazi odstranil kapitalistični model družbe, katerega imperialistične težnje so bile krive za morijo v prvi svetovni vojni."³

Strah ZDA, ki so bile pojem kapitalistične velesile je bil torej utemeljen. Kljub temu pa so te po prvi svetovni vojni zapustile Evropski politični prostor in vodile t.i. "izolacijsko politiko". Poizkusi ZDA (Willsonove točke), da na svetu v prihodnosti ne bi prihajalo do spopadov tako velikega obsega so ostali na papirju. Pravega interesa za velike zunanje politične podvige ni bilo, saj tudi sovražnik ni obstajal. Oslabljena Evropa ter vase zaprta iz revolucije v tiranijo prehajajoča SZ nista skrbeli ZDA. Kljub temu, se je po tistem in v ozkih krogih že pričelo govoriti o "spopadu" med sistemom svetovne revolucije in društvom narodov. Oba sistema sta bila pravzaprav neke vrste mehanizma, ki bi preprečila nadaljnje spopade. Na žalost jih nista.

V drugi svetovni vojni sta državi združili svoje moči v boju zoper nacizem in fašizem. Ker je bila rasistična teorija obema bolj nevarna, kot njune razlike, sta navidezno opustili svoje principe. Veliki trije so skušali dosegati kompromis, ki ne bi razbil zavezništva, preden ne bi bil dosežen cilj, ki je bil poraz Nemčije. V medijih ZDA in SZ so torej kapitaliste oziroma komuniste prikazovali najprej kot zaveznike, nikakor ne kot bodoče nasprotnike. Zanimivo je to, da so bila tudi poročila ameriških politikov, ki so bivali ali obiskovali SZ nerealno pozitivistično usmerjena. Da je bila oziroma, je morala biti podoba časnikov v ZDA takšna je razumljivo (zaradi javne podpore-volivcev), v primeru pa, da so ameriški odposlanci v Moskvi skoraj do konca vojne tako razmišljali je to skoraj neverjetno.

"Med drugo svetovno vojno je bilo čutiti paranoičen strah med zavezniki še posebej pri Stalinu. Ta se je bal, da bodo "kapitalisti" podpisali medsebojno premirje in pokončali komuniste. Neutemeljen strah izhaja iz Stalinove osebnosti, kot tudi iz napačnih predstav o zahodnem svetu, ki ga nikdar ni videl, saj je potoval le kadar so zasedali veliki trije. Res pa je, da so evropski diplomati pred in med vojno naredili marsikatero potezo, ki so Stalinovo nezaupljivost do "kapitalistov" le še povečevale (München, Italija,...). Strah ZDA, da bo prišlo do podpisa premirja med SZ in Nemčijo, bi lahko utemeljili z večimi dejanji, ki jih je Stalin izvedel. 1. Pred drugo svetovno vojno je dovolil, da so na teritoriju SZ izdelovali orožje za nemško vojsko ter dovolili šolanje nemških vojakov. 2. Ruska vojska se je v prvi svetovni vojni že predala Nemškim silam. 3. Nepredvidljiv avtokrat bi lahko počakal, da se "kapitalisti" pobijejo med seboj, ter nato ukrepal."⁴

Kdaj je prišlo do spremembe v politiki ZDA do SZ in kdo je bil ta, ki je to sprožil je za ta seminar preobsežno vprašanje. Dejstvo pa je, da ZDA proti koncu vojne niso bile več pripravljene tolerirati dejanj diktatorja. O samih zgodovinskih dogodkih smo spregovorili že na predavanjih tako, da ne bi tem problemom odmeril preveč prostora. Smatram, da so bile te politične odločitve posledica nekega cilja. Ti pa so se pri velesilah razlikovali.

Cilj velesil (po drugi svetovni vojni ZDA in SZ) je bil izoblikovati nov svet na tak način, da ne bi več prihajalo do oboroženih spopadov. Tako različni državi pa seveda nista mogli izbrati enakih ali vsaj kompatibilnih metod, za doseg tega cilja. Različne vizije o svetovni ureditvi po vojni, so torej privedle do hladne vojne. Na kakšen način sta si velesili prizadevali za svetovno varnost govori tabela št. 1.

ZDA	SZ
1. Samoodločba narodov (Demokratska Evropa)	1. Varnost (SZ naklonjene vlade vzhodne Evrope)
2. Reforma svetovnega bančnega sistema (gospodarska kriza --> Hitler)	2. Svetovna revolucija (kapitalistična nasprotja so kriva za vojne)

Obe državi sta želeli popraviti in spremeniti to, kar sta zamudili po prvi svetovni vojni. Dejanja ene strani so privedla do protiukrepov druge in ta so se stopnjevala do umiritve odnosov.

Postavlja pa se vprašanje, kdo je kriv za hladno vojno in ali bi jo bilo mogoče preprečiti? Odgovore je potrebno iskati v politični ureditvi obeh držav. Pri tem pa seveda jasno poudariti razliko med demokracijo in totalitarizmom.⁵

Politiki v ZDA so odvisni od javnega mnenja, ki lahko določeno politiko podpira, ali pa ne. V koliki meri je mogoče z njim manipulirati je drugo vprašanje, dejstvo pa je, da so Američani vedno bili proti vojaškim

intervencijam, ki bi nesmiselno ogrožale življenja njihovih sinov. Vsak vojaški načrt ali ukrep (izkrcaje v Normandiji,...) je moral biti izveden ob pravem trenutku, tako, da bi bilo število žrtev kar se da nizko. ZDA so se tudi zavedale, da pred hitro napredujočo Rdečo armado prav zato ne morejo "rešiti" vzhodne Evrope. V končni fazi je obveljalo Stalinovo pravilo, da "kdor osvobodi državo, določi tudi njen politični sistem."⁶ ZDA so tako bile prisiljene popuščati, vendar se ponovno postavlja vprašanje, zakaj so se Sovjetom zoperstavili šele, ko so ti želeli podvreči svojemu interesu tudi Italijo in Grčijo.

Pred drugo svetovno vojno so bile nesporno ZDA gospodarsko močnejše kot SZ. To potrjujejo tudi ogromne vsote denarja in strojev, ki so jih transportirali v SZ kot nepovraten material. Glede na premoč, ki so jo imeli, bi lahko torej trdil, da ZDA niso znale izkoristiti prednosti, ki so jo imele. Stalin pa si je dobrodušnost ZDA razlagal kot "nujen ukrep protislovnega kapitalizma, ki bo v kratkem propadel, če ne bo imel kam izvažati."⁷ Stalin je kljub nasprotujočim mnenjem strokovnjakov namreč še vedno verjel v marksistične teorije, ki so imele to napako, da so bile izdelane v prejšnjem stoletju. On jih je smatral za absolutne, ni pa razumel, da so se "kapitalisti" od takrat tudi še kaj naučili.

K širitvi moči SZ in njenim mejam na zahod je delno pripomogel tudi F. D. Roosevelt, ki se je držal načela, da bodo najprej dokončali spopade, potem pa sedli za mizo in se pogovarjali. On ni želel mešati politike v vojaške operacije, kar pa ne moremo reči za Stalina, ki je vojno vodil kot političen obračun. F. D. Roosevelt je dejal: "Sanjam sanje, sem pa tudi zelo praktična oseba."⁸ Obseden je bil z napakami, storjenimi v preteklosti, ki jih je skušal popraviti. Pri tem se ni zavedal, da cilj ohranitve velike alianse ni mogoč, tako kot ni mogoče sožitje med kapitalizmom in komunizmom. To potrjuje citat Molotova (Sovjetskega zunanjega ministra) "Prva svetovna vojna je rešila eno državo kapitalizma, druga je naredila močno socialistično velesilo, tretja pa bo za vselej pokončala kapitalizem."⁹ F. D. Roosevelt se je na smrtni postelji zavedal napak in je močno dvomil v "velikega brata" in njegovo sposobnost prilagajati se.

Z novo izvoljenim predsednikom Harryjem Trumanom pa je v Washingtonu zavel nov veter. Veliko zgodovinarjev pa ocenjuje, da je bila kaplja čez rob, ki je spremenila politiko ZDA do SZ Kenannov telegram poslan iz Moskve v katerem med drugim takole razkriva Sovjetsko politiko: "Niti popolna razorožitev, predaja pomorskih in zračnih sil Rusiji in komunistična oblast v ZDA ne bi mogli izničiti Stalinovega nezaupanja. Ta bi še v tem slutil past."¹⁰

Postopoma je tako tudi dnevna politika ZDA postajala vedno bolj kritična do sovjetskih ukrepov, vendar še vedno polna napak. Kako je namreč mogoče, da država, ki ima ob koncu vojne edina najmočnejše orožje (atomska bombo), te premoči ni uspela vnovčiti. Kljub temu, da vemo, da si nobena izmed držav ni mogla privoščiti ponovnega konflikta. Že sama misel, da bi sovjetskim znanstvenikom uspelo izdelati atomska bombo

pred ameriškimi je grozna. Kakšne posledice bi imelo takšno ravnotežje sil za svet?

Verjetno se prav tu pokaže razlika med imperijema. Nikakor ju namreč v vseh stvareh ne moremo enačiti. Že zato ne, ker se je Evropa bala prihoda rdeče armade, medtem, ko so z večjim veseljem sprejemali ameriške vojake. Razlika med totalitarizmom in demokracijo se je očitno kazala tudi na lokalno-konkretnem nivoju z različnimi ukrepi in odločbami. Hladna vojna je zelo kompleksno obdobje, v katerem je težko določiti krivca zanjo.

Žarišča hladne vojne so se v petdesetih letih začela pojavljati po vsem svetu. Skupna značilnost jim je bilo reševanje sporov z orožjem. Prav ironično pa je to, da sta to velesili počeli daleč proč od nerešenih vprašanj vzhodne Evrope in razdeljene Nemčije, ki ju zgodovinarji smatrajo, kot ključna vzroka za hladno vojno.

Mnogi danes trdijo, da so bile te krize smešne in povsem marginalne zadeve, vendar je potrebno na te krize gledati z očmi preteklosti. Dejstvo je, da je strah vodil obe velesili, ki sta velikokrat sprejemali pomembne, a napačne odločitve. Strah se je še najbolj kazal v iskanju političnih čarovnic, teh pa je bilo na vzhodu neprimerno več kot na zahodu.

Obsedeni z vrednotenjem kljub temu želimo poznati krivca za hladno vojno. Krivec je po J. L. Gaddisovem mnenju ta, ki je imel največ možnosti, da bi jo preprečil. Komu je torej politična oblast nudila več manevrskega prostora? Kje bi se lahko stvari čez noč spremenile? V demokratični državi ne! Stalin je bil torej tisti, ki je s svojo paranojo poglobljajal prepad med dvema različnima svetovoma. Zakaj pa je ta njegova politika privedla do hladne vojne? "Človek, ki vodi notranjo politiko države kot jo je on, nikakor ne more voditi zunanje drugače."¹¹ S svojimi ukrepi je dosegal ravno to, česar se je najbolj bal. Z "okupacijo" vzhodne Evrope-prisotnost ameriških sil v zahodni Evropi; z utrjevanjem socializma-dvig standarda na zahodu in močnejšo gospodarsko povezavo zahodne Evrope; z vsiljevanjem idej-sovrastvo do komunizma in željo po svobodi.

V sklepni oceni političnih dejanj ZDA v obdobju hladne vojne se pridružujem mnenju Warrena I. Cohena. Ta je dejal: "Kljub mnogim napakam, ki so jih zagrešile ZDA lahko brez dvoma trdim, da je bil tak svet kljub vsej svoji bedi lepši, kot bi bil brez Ameriškega upora viziji Josifa Stalina."¹²

Kljub temu, da je hladna vojna s propadom Sovjetskega imperija uradno končana, ne verjamem, da je o njej že mogoče objektivno pisati. Večina tistih zgodovinarjev, ki se ukvarjajo s tem obdobjem človeške zgodovine, namreč sodi pod okrilje zmagovalcev. Zanimivo pa je tudi to, da se sovjetskim zgodovinarjem ne mudi razkrivati najtemnejših platí politike v Kremlju. Marsikaj tako ostaja še nedorečenega. Vsekakor pa je napočil čas, da Evropski prostor, ki je bil petdeset let igrača v rokah supervelesil s pravo mero distance in kritičnosti pravilneje oceni dogodke ter razjasni kdaj, zakaj in kaj se je dogajalo na tleh starega kontinenta.

Razumljivo je, da obdobja po koncu hladne vojen ne smemo razlagati z istimi principi kot hladno vojno, vseeno pa se bojim, da so se Združene Države Amerike v obdobju hladne vojne, ki je trajalo petdeset let od Sovjetske Zveze preveč naučile, tako, da se bo zahodni imperij v pravi luči pokazal šele sedaj, ko nima več nasprotnega pola.

3. ZAKLJUČEK

Oboroževalna tekma med Vzhodom in Zahodom

Oboroževalna tekma je dajala ton hladni vojni, vojaško ravnotežje pa je postopoma postalo njena poglobljena značilnost.

ZDA so v letu 1945 že imeli atomsko orožje in s tem dosegli odločilno prednost v jedrski oborožitvi pred svojo konkurentko Sovjetsko zvezo. Na tem so gradili svojo vojaško strategijo. Zanimarile so klasično orožje, v katerem je imela Sovjetska zveza precejšnja prednost. Že leta 1949 pa so Rusi uspešno preizkusili svojo prvo atomsko bombo. To je na zahodu povzročilo precejšnje presenečenje. Vse kaže, da so Rusi izvedeli nekaj ključnih podatkov o gradnji atomske bombe od svojih vohunov v ZDA. Leta 1950 so v ZDA prijeli zakonca Rosenborg in ju zaradi izdajalstva usmrtili na el. stolu.

Oboroževalna tekma za jedrsko premoč se je nadaljevala. Leta 1952 so Američani izumili vodikovo bombo, ki je bila 500-krat močnejša od atomske bombe, ki je padla na Hirošimo, Rusi pa so jo izumili leto dno pozneje. S tem je bilo ponovno vzpostavljeno ravnotežje v jedrski oborožitvi.

V naslednjih letih se je težišče v oboroževalni tekmi preneslo na izdelavo čim boljših balističnih raket srednjega in dolgega dosega z jedrskimi konicami pa tudi satelitov za vojaške namene. Dejansko nobena stran vse do konca hladne vojne ni dosegla odločilne premoči v oborožitvi. To je obe strani v šestdesetih in sedemdesetih letih prisililo k razorožitvenim prizadevanjem.

Obdobje hladne vojne.

24. Pojasni pojem hladna vojna! Katere so njene glavne značilnosti?

Vmesno stanje med vojno in mirom. Zelo dolgo obdobje stalnih napetosti med dvema vesilama ter njunih zaveznic z vmesnimi obdobji popuščanj, pogajanja. Oboroževanje, širjenje svojega vpliva ter onemogočiti nasprotnika, povezovanje držav v "bloke"; boj za prevlado sveta.

25. Kaj je železna zavesa? Kje poteka? Kako dejansko zgleda? Kaj ločuje? Kdo prvi uporabi izraz?

Meja, ki loči t.i. zahodnoevropske države od vzhodnoevropskih tako po legi, politiki, gospodarskem režimu ipd. Poteka NDR, EŠ, Madžarska, Jugoslavija, Albanija.

26. Kaj je Trumanova doktrina? Zaradi katere konkretne vojaške - politične situacije je nastala?

Vojaška pomoč v denarju tistim državam, ki so prisegle demokraciji.

Odziv na ljudske revolucije v vzhodnih državah.

27. Kateri program je nadgradil Trumanovo doktrino? Kakšni so bili interesi ZDA pri posojanju denarja evropskih državam? Kako je na to odreagirala SZ? Katera evropska država si je s tako pomočjo tako opomogla, da govorimo o gospodarskem čudežu?

Marshallov plan > nepovratni krediti za obnovo gospodarstva

Ker je sama bila v gospodarskem vrhu, je imela tudi presežek ponudbe. Nujno so potrebovali velik trg, ki so ga videli v Evropi.

SEV - svet za vzajemno pomoč ; gospodarska povezanost

ZRN

28. Opiši vojaško/gospodarsko povezovanje obeh ideoloških taborov!

Zahodna stran: NATO; Gospodarska unija držav Beneluxa, Zveza evropskih držav za jeklo, EGS (Evropska gospodarska skupnost), cona B, EFTA (Zveza za svobodno trgovino).

Vzhodna stran: Varšavski pakt; SEV (Svet za vzajemno pomoč)

29. Katere države so v Evropi vsaj gospodarsko poskušale ostati izven teh blokov?

30. Naštej članice NATO pakta oz. Varšavske zveze.

NATO: Belgija, Danska, Francija, Nizozemska, Islandija, Kanada, Luxemburg, Norveška, Portugalska, ZDA, Velika Britanija, Italija, Grčija, Turčija, ZRN, Španija, Kanada.

VARŠAVSKI PAKT: SZ, Bolgarija, Romunija, Poljska, Češkoslovaška, NDR, Madžarska. Jugoslavija.

31. Pojasni dva elementa, ki sta kazala na omejeno suverenost vzhodnoevropskih držav!

Vsi poskusi držav, da bi gospodarski in politični povezavi s SZ izognili (se politično demokratizirali), so bili na silo zadušeni.

32. Časovno prikaži razvoj EU!

33. Kaj je Schumannov plan?

34. Ovrednoti demokratičnost ameriškega političnega sistema v času hladne vojne!

Težnje so bile, da se ZDA v zunanji politiki vrnejo k uživanju blagostanja ter da notranjepolitično razmerje med posameznimi sloji in skupinami (belci&ostali) ostane nespremenjeno. Socialne razlike so bile tudi izredno velike. Prav tako je sledil lov na čarovnice, na komuniste.

34. Kaj je CIA in s kakšnim namenom je bila ustanovljena?
Ameriška obveščevalna agencija. Odziv na ljudske revolucije.

35. Kaj je McCarthyzem?
Preganjanje, izolacija, izguba službe, električni stoli, javna zaslišanja, žrtve komunistov, ki so bili naravnani "protiameriško".

36. Na karti označi komunistične države sredi petdesetih let!
SZ, Jugoslavija, Poljska, Češkoslovaška, Madžarska, Romunija, Bolgarija, NDR, Albanija.

37. Kako si je SZ zagotovila hegemonijo v Evropi?
Z ljudskimi revolucijami ter sistemom, ki je vezan na njo samo, tudi s pomočjo informbirojev (preko le teh je diktiral). Vojaško zatiranje nasproti mislečih.

38. Kaj je informbiro? Kdaj in kje je bil ustanovljen? S kakšnim namenom?
5.10.1947 Informacijski biro; posvetovalno telo komunističnih in delavskih partij več evropskih držav.

39. Kaj je destanilizacija? Kdo jo vodi? Kako poteka?
Kritika Stalinove vladavine in odprava nekaterih najhujših posledic. Vodi jo Hruščov. Omejil je absolutno oblast državnih organov, dajal več poudarka zakonitosti, počasi izpušchal politične jetnike iz taborišč. Popravljal je nekatere Stalinove zunanjepolitične napake (Jugoslavija, ZDA).